

Mors Mælk - En postkorthistorie om Børneplejestationer i København.

Alle postkort tilhører Claus Boie og er venligst udlånt til historien.

Tekst v. Marianne Bundgaard, 2025

1. Ammende kvinde på Børneplejestation. Læge August Asmund til højre. 1909

1

Et helt usædvanligt postkort, som illustrerer formålet med børneplejestationer. Nemlig at mødre skulle lære at amme og fortsætte med det så længe som muligt, så deres spædbørn blev sikret bedre mulighed for overlevelse.

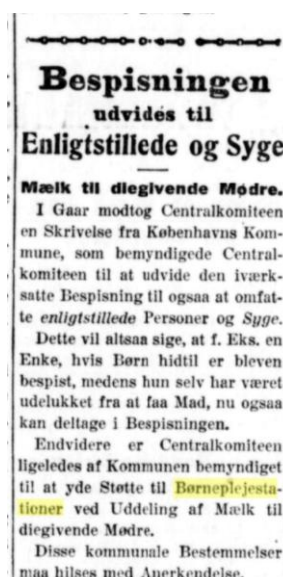
De københavnske børneplejestationer blev oprettet i 1908 efter inspiration fra franske gouttes de lait (mælkekøkkener), dog med den store forskel, at man i Danmark holdt fast i diegivning og brystmælken som den bedste og naturligste næring fremfor flaskemælk. Man troede ikke kvinder fra fattige miljøer havde mulighed for ordentlig hygiejne med mælketilberedning og rengøring af flasker. Undersøgelser viste også, at spædbørn klarede sig bedre med modernemælken. Men det var nødvendigt med ekstra opmuntring til mødrene, mange var forhindrede i at give die på grund af deres arbejde. Stationens læger gav også vejledning i forebyggende spædbørnspleje. Et tilbud, som kvinderne gerne opsøgte og ikke kunne få andre steder. Egen huslæge var kun for velstillede familier.

For de kvinder, som mødte op på den ugentlige åbningsdag, var der en "ammepremie", nemlig en liter sød mælk pr. dag. En værdsat belønning, som gav kvinden kræfter - og som drøjede på et sparsomt kostbudget. Kvinderne var fattige, gifte flergangsfødende, men senere kom også ugifte kvinder til med henvisning fra Rigshospitalet. Børn af ugifte kvinder havde større dødelighedsprocent (i 1908 døde 21 af 100 såkaldte uægte børn) og dette ville stationerne gerne rette op på.

Amningen skulle foregå med 2, 3 eller 4 timers intervaller, mente man dengang. For at måle amningens resultater fik spædbarnet en journal, hvor vægt og trivsel blev noteret. Med nutidens øjne gik journalens spørgsmål tæt på privatlivet. Fx Har din mand arbejde ?, har din moder givet die ? .

Hvem stod bag oprettelsen af de første Børneplejestationer?

Organisationen blev iværksat af De Samvirkende Menighedsplejer ved dr. Theol. Alfred Th. Jørgensen, mens det lægefaglige blev varetaget af især Svenn Monrad (1867-1945), datidens store børnelæge og læge August Vilhelm Asmund (1866-1927) som var stationernes leder frem til 1925. De Samvirkende Menighedsplejer og Børnesagens forkæmpere havde selvfølgelig indsigt i de forhold, som påvirkede børns helbred: fattigdom, generel dårlig ernæring, elendige boligforhold og mangelfuld hygiejne. Men man valgte at sætte fokus på et enkelt overskueligt område, der kunne sættes i gang uden store etableringsomkostninger. - I et jubilæumsskrift for Børneplejestationernes 10 års dag, takker Svenn Monrad alle medarbejdere for den personlige ildhu og omsorg, der gjorde stationerne til en succes. Stationerne beskæftigede ulønnede læger, diakonisser, sygeplejersker og frivillige.

Bespisningen udvides til Enligtstillede og Syge

Mælk til diegivende Mødre.

I Gaar modtog Centralkomiteen en Skrivelse fra Københavns Kommune, som bemyndigede Centralkomiteen til at udvide den iværksatte Bespisning til ogsaa at omfatte *enligtstillede* Personer og *Syge*.

Dette vil altsaa sige, at f. Eks. en Enke, hvis Børn hidtil er bleven bespist, medens hun selv har været udelukket fra at faa Mad, nu ogsaa kan deltage i Bespisningen.

Endvidere er Centralkomiteen ligeledes af Kommunen bemyndiget til at yde Støtte til **Børneplejestationer** ved Uddeling af Mælk til diegivende Mødre.

Disse kommunale Bestemmelser maa hilses med Anerkendelse.

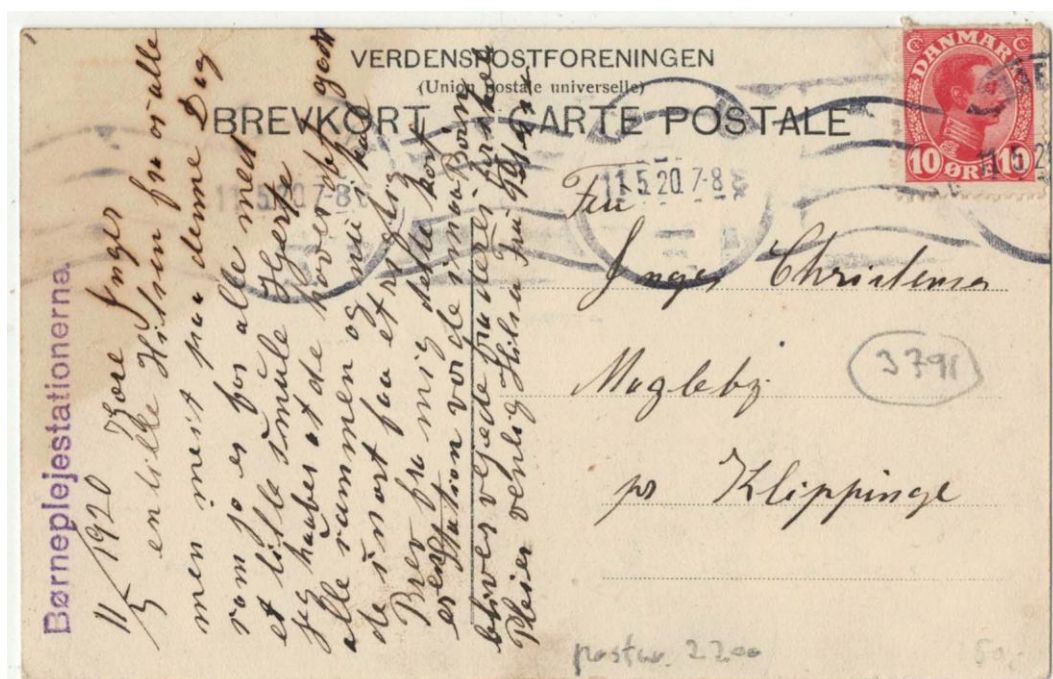
2 og 3. Agitationskort for Børneplejestationer. Lægerne pludrer med de små. Menighedsplejersker og mødre sidder klar med de næste småbørn til undersøgelse. Kortene udstråler tillid og god atmosfære.

4. Plejestation indrettet i en menighedssal.

Børneplejestationernes virksomhed hørte under menighedsarbejdet i København, de blev derfor indrettet i kirkernes lokaler. – ”Mødrene skulle gerne få det indtryk at arbejdet blev gjort i Jesus Kristi Navn. Udover at redde barnets helbred, gjaldt det også om at redde barnets sjæl” ...mente organisator Alfred. Th. Jørgensen. - Kvinderne gjorde deres bedste, så de selv og barnet kunne fremstå ordentlige ved fremmødet. Der var en indbyrdes opdragelse omkring pasning og sjuskethed. Det skete også at en plejerske kunne bistå uerfarne kvinder i hjemmet. Personalet var især optagede af at vejlede førstegangsfødende, så de iflg. Vilh. Asmund, ” i fremtiden kan neutralisere bedstemoderlig og anden skadelig Paavirkning”.

3

5. B-siden af kort 4. Agitationskort med Børneplejestationernes stempel. Postsendt 1920. Kortskriveren omtaler stationernes arbejde. Dermed havde kortet dobbelt virkning.

I krigsårene 1914-18, havde plejestationerne vanskeligt ved at skaffe mælk nok til de mange kvinder, som meldte sig. Med forskellige fondsmidler og særlige indsamlinger lykkedes det lige akkurat. I 1918 var der oprettet 8 stationer, som blev besøgt af 1334 kvinder. Selv i krigsårene var børnedødeligheden i København faldende.

6. Agitationskort, 1909. Spædbørnene skulle helst komme fra de var 4 uger gamle. Udover amning var der fokus på renlighed og især hudplejeproblemer gav personalet nok at bestille. Som man kan se, var alle spædbørn ikke lige tilfredse med situationen, - støjniveauet kunne være højt.

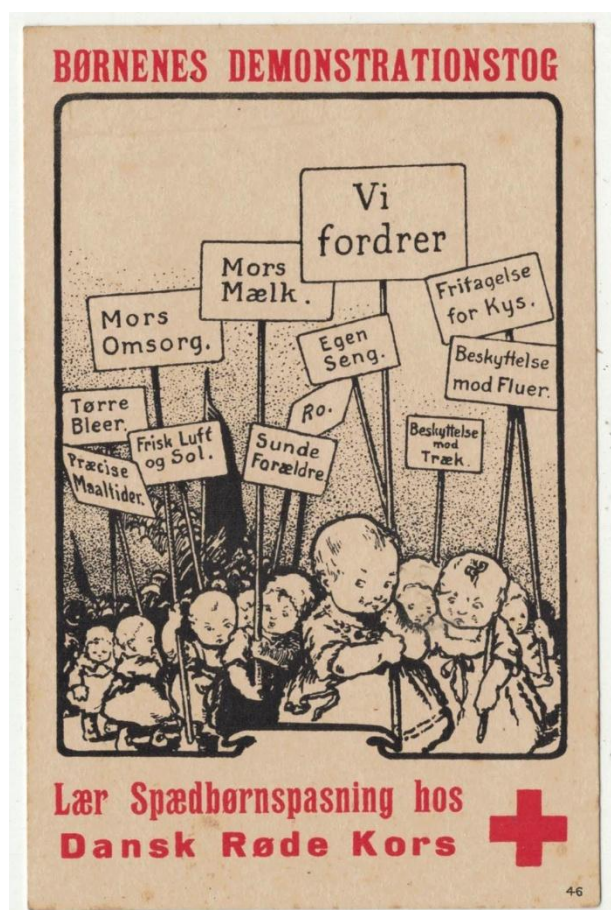
Hygiejne var vigtig med mange børn på samme sted, så underlag på vægt og madras blev skiftet for hvert barn. Stationerne tog kun imod raske småbørn. Denne fremgangsmåde var efter inspiration fra stationer i Berlin. Børnelægerne sørgede for at dokumentere arbejdet omkring hvert enkelt spædbarn og statistik omkring den enkelte stations virke. Med beviselige resultater opnåede man lægefaglig prestige og dermed støtte fra velgørenhed.

Stationerne	Antal Mødre	Børn døde	Mødre, ugifte	Enker, forladte og separerede	Ikkeunder- støttede	Kun én Gang mødt	Diegnin- gen ikke gennemf.	Tvillinger	Første- fødsle
Amagergade	220	1	45	1		9	9	2 Par	61
Larslejstræde	65		19			3	1		15
Marthahjemmet	227	2	65	5		10	10	8 Par	75
Nyborggade	195	2	36		1	7	9	2 Par	74
Olfert Fischersgade	83	3	21	1		5	6	1 Par	21
Siloam	190	1	36	3		5	4	3 Par	69
Valdemarsgade	205	1	54	2	1	11	4	1 Par + 1 Hold Trill.	60
Østre Fasanvej	149	5	25	1		9	7	6 Par	53
Sum	1334	15	301	13	2	59	50	23 Par + 1 Hold Trill.	428

Antallet af stationer voksede, tilbuddet var blevet bredere kendt. Siden 1937 havde staten betalt halvdelen af driften. – I 1942 blev plejestation nr. 30 indviet v. deltagelse af kronprinsesse Ingrid. Stationen blev indrettet i Lundehuskirken i Rygaards Allé. Den nye leder dr. Aage Bojesen holdt tale og overrakte kronprinsessen et sølvemblem med indskriften ”De Samvirkende Menighedsplejer” – Børneplejestationerne og nedenunder, For Barnets Skyld. Tanken var, at Danmarks yndlingsbarn, lille prinsesse Margrethe, skulle have brochen.

Fransk agitationskort, ca.1942

Dansk version

Debatten om brystmælk har bølget frem og tilbage. At brystmælken var med til at udrydde infektionssygdommen kolerine, beviste lægerne ved børneplejestationer. - Et vigtigt spørgsmål var også, hvor længe amningen skulle fortsætte. Her anbefalede bl.a. Hilmar J. Fridericia i 9-10 måneder, jo længere ammeperiode, jo længere beskyttelse af barnet. Andre mente kunstig ernæring var udmærket. - Rigide regler om amningsinterval og industriens udbud af modernælmælkerstatninger var med til at formindske kvinders engagement i amning op mod 1960'erne.

1970'erne ophørte stationerne og nye ordninger med sundhedspleje tog over. Tilbage står en fælles lægefaglig og socialpolitisk indsats for at forebygge sygdom hos spædbørn og nedbringe børnedødelighed i de fattigste familier i København. En mission, som lykkedes. Dødeligheden blandt børneplejestationsbørn blev nedbragt fra 9 % til 1-2 % i perioden 1909-1931.

Kilder:

1. Bibliotek for Læger. Løkke, Anne. Ro, renlighed og regelmæssighed. 2008
2. Børnesagens Tidende. Organ for Dansk Børneforsorg. 1942
3. Børneplejestationernes første 10 år. København, 1919
4. Dannebrog, avisartikel. 17. januar 1908
5. Modernælmælken og dens erstatninger 1867-1980: en fødevarebiografi. Historisk tidsskrift bd.116. 2016
6. Ugeskrift for læger. Friederica, Hilmer. Diegivning og Børnedødelighed